

مقایسه ترکیب صادرات کشور به تفکیک صادرات نفتی و غیر نفتی و ترکیب صادرات غیر نفتی طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹

ارزش صادرات کشور طی سالهای ۱۳۶۹ الی ۱۳۷۶ با نوساناتی همراه بوده است که عمدتاً علت آن را می توان در تغییر ارزش صادرات نفتی کشور جستجو نمود. به منظور بررسی دقیق تر وضعیت صادرات کشور به ویژه صادرات غیر نفتی ضروری است سالهای مورد بررسی به دو دوره جداگانه ۷۳-۱۳۶۹ و ۷۶-۱۳۷۴ تقسیم گردد.

بررسی ارزش صادرات کشور طی سالهای ۷۳-۱۳۶۹ نشان می دهد که ارزش صادرات نفت و گاز طی دوره مذکور با روندی نزولی مواجه بود به طوری که از ۱۷۹۹۳ میلیون دلار در سال ۱۳۶۹ به ۱۴۳۳۳ میلیون دلار در سال ۱۳۷۲ کاهش یافت و سهم آن نیز در کل ارزش صادرات کشور از ۹۳/۲ درصد به ۷۹/۳ درصد محدود گردید. مهمترین علت کاهش ارزش صادرات نفت و گاز، کاهش قیمت جهانی نفت طی دوره مذکور بوده است بطوری که میانگین بهای نفت خام صادراتی کشور همراه با نوساناتی از ۲۰/۳۳ دلار برای هر بشکه در سال ۱۳۶۹ به ۱۵/۲۷ دلار در هر بشکه در سال ۱۳۷۲ تنزل یافت. در سال ۱۳۷۳ میانگین بهای هر بشکه نفت خام صادراتی کشور به ۱۵/۷۹ دلار افزایش یافت، اما علیرغم بهبود نسبی در ارزش صادرات نفتی کشور و افزایش آن به ۱۴۶۰۳ میلیون

دلار، سهم آن در کل صادرات به ۷۵/۱ درصد کاهش یافت. بررسی ارزش صادرات نفت و گاز طی سالهای ۷۶-۱۳۷۴ مؤید این نکته است که نوسانات قیمت نفت در بازارهای جهانی طی سالهای مذکور موجب ایجاد تغییرات چشمگیری در ارزش صادرات نفت و گاز و در نتیجه ارزش کل صادرات کشور شده است به طوری که در سال ۱۳۷۵ همزمان با افزایش قابل ملاحظه قیمت جهانی نفت، میانگین بهای هربشکه نفت خام صادراتی کشور نیز به ۲۰/۰ دلار رسید و ارزش صادرات نفت و گاز کشور با افزایشی حدود ۲۷/۶ درصد به ۱۹۲۷۱ میلیون دلار بالغ گردید و ۸۶/۱ درصد از کل صادرات کشور را به خود اختصاص داد. اما در سال ۱۳۷۶ به علت کاهش چشمگیر قیمت نفت در بازارهای جهانی و تنزل میانگین بهای هربشکه نفت خام صادراتی ایران به ۱۶/۴۲ دلار ارزش صادرات نفت و گاز نیز شدیداً کاهش یافت و به ۱۵۴۷۱/۲ میلیون دلار محدود گردید و سهم آن در کل ارزش صادرات کشور به ۸۴/۲ درصد تقلیل یافت.

در رابطه با صادرات غیرنفتی^(۱) لازم به توضیح است که طی سالهای ۷۳-۱۳۶۹ که سالهای اجرای برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی بود سیاست‌های مختلف صادراتی به منظور نیل به تعادل اقتصادی و تخصیص بهینه منابع ارزی و در جهت رشد و توسعه صادرات غیرنفتی به اجرا درآمد. از جمله اتخاذ سیاست‌هایی نظیر تسهیل در شرایط پیمان‌سپاری، معرفی نرخ شناور ارز برای خرید ارز حاصل از صادرات غیرنفتی، فروش ارز توسط سیستم بانکی به صادرکنندگان و خرید واریز پیمان آنها، ارائه تسهیلات ریالی و ارزی به صادرکنندگان و خرید اعتبارات اسنادی صادراتی توسط بانکها، نقش مهمی در تحرک بیشتر فعالیتهای صادراتی داشته‌اند. بدین ترتیب ملاحظه می‌گردد که ارزش صادرات غیرنفتی کشور طی این دوره همواره سیری صعودی داشته و به طور متوسط از رشدی معادل ۳۸/۵ درصد برخوردار بوده است. به طوری که ارزش صادرات غیرنفتی از ۱۳۱۲/۲ میلیون دلار در سال ۱۳۶۹ به ۴۸۲۴/۵ میلیون دلار در سال ۱۳۷۳ بالغ گردید و سهم آن نیز در کل ارزش صادرات کشور از ۶/۸ درصد در سال ۱۳۶۹ به ۲۴/۸ درصد در سال ۱۳۷۳ افزایش یافت.

۱- ارقام مربوط به صادرات غیرنفتی در متن گزارش شامل صادرات برق نمی‌باشد.

بررسی وضعیت صادرات غیرنفتی در دوره ۷۶-۱۳۷۴ نشان می‌دهد که سیاست‌های محدودکننده ارزی که از ابتدای سال ۱۳۷۴ به مورد اجرا گذاشته شد، از قبیل اخذ پیمان ارزی و الزام صادرکنندگان به برگرداندن ارز حاصل از صادرات به سیستم بانکی و همچنین تثبیت نرخ خرید ارزهای صادراتی در حد هر دلار معادل ۳۰۰۰ ریال نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۷۴ داشته و ادامه اعمال سیاستهای کنترل ارزی و عوامل دیگری همچون عدم امکان برنامه‌ریزی بلندمدت برای توسعه صادرات به دلیل تغییرات مداوم مجوزهای صدور کالا و مقررات ارزی و فقدان خط‌مشی ثابت و بلندمدت سبب گردید که روند نزولی صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۷۵ نیز ادامه یابد، به طوری که ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۷۵ با سهمی معادل ۱۳/۹ درصد از کل صادرات کشور به ۳۱۰۵/۷ میلیون دلار محدود گردید. در سال ۱۳۷۶ با بروز نوسانات بازار جهانی نفت و کاهش قیمت آن، به منظور جبران کاهش روند نامطلوب درآمدهای ارزی، تدابیر و تمهیدات ویژه‌ای درخصوص افزایش صادرات غیرنفتی اندیشیده و سیاستهای تشویقی در این زمینه به مورد اجرا گذاشته شد. اتخاذ سیاستهای تشویقی نظیر مجاز بودن صادرکنندگان فرش به استفاده از صددرصد ارز حاصل از صادرات برای واردات کالا و یا فروش واریزنامه در بورس، با توجه به تحولات بین‌المللی نتوانست روند نزولی صادرات غیرنفتی را در سال ۱۳۷۶ بهبود بخشد، به طوری که ارزش صادرات غیرنفتی در این سال با ۷/۴ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۲۸۷۵/۶ میلیون دلار محدود گردید. به نظر می‌رسد مشکلات خاصی که برخی از اقلام صادراتی کشور مانند فرش (از جمله اشباع بازارهای فرش، عدم دستیابی به بازارهای جدید، تشدید فعالیت رقبای هندی و پاکستانی، صدور غیرمجاز فرش و همچنین افزایش قیمت تمام شده تولید داخلی این کالا به دلیل تورم ناشی از هزینه تولید آن)، پسته (به علت کاهش تولیدات داخلی این محصول و همچنین مشکلات ناشی از اخذ شرایط استاندارد به منظور صادرات به کشورهای اتحادیه اروپا) و مواد شیمیایی و پتروشیمی (به علت کاهش شدید قیمت جهانی محصولات پتروشیمی در نتیجه کاهش قیمت جهانی نفت خام) با آنها مواجه می‌باشند در کاهش ارزش صادرات غیرنفتی نقش مهمی داشته‌اند. لازم به توضیح است که علاوه بر مسائل سیاسی - اقتصادی فراروی ایران در بازارهای

جهانی، بحران پولی کشورهای جنوب شرقی آسیا و کاهش ارزش پول این گروه از کشورها و کاهش بهای اغلب محصولات صادراتی آنها موجب تعدیلات قیمتی در سایر بازارها شده است و این تحولات طبعاً روی قیمت محصولات صادراتی ایران و قدرت رقابت آنها نیز مؤثر بوده است. کاهش تقاضا در کشورهای بحران زده و کاهش قیمت محصولات صادراتی این کشورها منجر به کاهش تقاضا برای محصولات صادراتی ایران بویژه اقلامی که رقیب برخی کالاهای صادراتی این گروه از کشورها بوده اند (بویژه ملبوس آماده، تریکو و انواع پارچه) شده و در نتیجه ارزش صادراتی این کالاها با کاهش قابل توجهی نسبت به دوره مشابه سال قبل مواجه گردیده است. همچنین عواملی نظیر ایجاد ممنوعیت بازار مشترک برای پسته صادراتی ایران و کاهش نرخ برخی از کالاهای صادراتی مشابه در سطح بین المللی نیز تأثیر عمده‌ای در کاهش ارزش صادرات غیرنفتی داشته اند.

بررسی ارزش صادرات غیرنفتی کشور به تفکیک کالاهای مختلف نشان می‌دهد که طی دوره مورد بررسی با کم شدن سهم صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی، سهم کالاهای صنعتی از کل ارزش صادرات غیرنفتی کشور افزایش یافته است. بدین ترتیب که ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی از ۱۰۳۸/۴ میلیون دلار در سال ۱۳۶۹ به حدود ۱۲۵۰/۷ میلیون دلار در سال ۱۳۷۶ رسید و سهم آن از کل صادرات غیرنفتی به ترتیب از ۷۹/۱ درصد به ۴۳/۵ درصد تنزل نمود. در میان گروه کالاهای سنتی و کشاورزی بیشترین سهم را صادرات فرش به خود اختصاص داده است. پس از فرش ارزش صادرات میوه‌های تازه و خشک (شامل پسته و مغز پسته) از بیشترین سهم در کل صادرات غیرنفتی برخوردار بود.

بررسی ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی نشان می‌دهد که ارزش صادرات کالاهای فوق طی سالهای ۷۳-۱۳۶۹ از روند صعودی برخوردار بوده است. بطوری که از ۱۰۳۸/۴ میلیون دلار در سال ۱۳۶۹ به ۳۲۵۸/۶ میلیون دلار در سال ۱۳۷۳ افزایش یافت ولی سهم آن از کل صادرات غیرنفتی به ترتیب از ۷۹/۱ درصد به ۶۷/۵ درصد تنزل نمود. رشد ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی در سالهای ۷۳-۱۳۶۹ عمدتاً ناشی از رشد صادرات فرش بوده است که بواسطه تلاشهای مستمر جهت بازاریابی و تبلیغات گسترده از طریق شرکت در نمایشگاههای تخصصی بین‌المللی و

داخلی حاصل شد. بطوری که ارزش صادرات این کالا در سال ۱۳۷۳ به ۲۱۳۲/۹ میلیون دلار بالغ گردید. از سال ۱۳۷۴ همزمان با اتخاذ سیاستهای ارزی محدود کننده، روند نزولی صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی آغاز گشت. بطوری که در این سال ارزش صادرات کالاهای فوق با کاهش معادل ۴۱/۷ درصد نسبت به سال ۱۳۷۳ به ۱۹۰۱/۰ میلیون دلار محدود گردید. مهمترین علت کاهش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی در این سال، کاهش قابل ملاحظه صادرات فرش بود. ارزش صادرات فرش در سال ۱۳۷۴ به ۹۸۱/۱ میلیون دلار تنزل نمود که نسبت به سال ۱۳۷۳، معادل ۵۴ درصد کاهش نشان می دهد. ادامه اعمال سیاستهای کنترل ارزی در سال ۱۳۷۵ علی رغم تسهیلات جدیدی که در این سال برای صادرکنندگان کالا در نظر گرفته شد (نظیر افزایش مهلت واریز ارز صادراتی) سبب گردید که روند نزولی صادرات فرش در این سال نیز ادامه یابد و ارزش صادرات آن به ۶۴۲/۵ میلیون دلار محدود گردد و در نتیجه ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی نیز به ۱۶۴۵/۸ میلیون دلار کاهش یافت. در سال ۱۳۷۶ علاوه بر مشکلات خاصی که برای فرش ایران وجود داشت و قبلاً به آن اشاره گردید، عوامل دیگری نظیر عدم عرضه مناسب محصولات کشاورزی کشور به بازارهای جهانی از حیث بسته بندی و رعایت اصول استاندارد برای مواد غذایی، ایجاد ممنوعیت کشورهای عضو اتحادیه اروپا برای پسته صادراتی ایران، کاهش نرخ برخی از کالاهای صادراتی مشابه در سطح بین المللی نظیر خرما و فقدان بازاریابی جدید و مناسب نیز تاثیر قابل توجهی در کاهش ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی داشته اند. بطوری که ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی در این سال به ۱۲۵۰/۷ میلیون دلار محدود گردید.

طی سالهای مورد بررسی گروه کالاهای صنعتی از رشد قابل توجهی برخوردار بود. به طوری که ارزش آن از ۲۴۱/۵ میلیون دلار در سال ۱۳۶۹ به ۱۵۷۹/۸ میلیون دلار در سال ۱۳۷۶ افزایش یافت و سهم آن نیز به ترتیب از ۱۸/۴ درصد صادرات غیر نفتی به ۵۴/۹ درصد رسید. در میان گروه کالاهای صنعتی «شمش مس، ورق و مفتول آن» و «لوازم خانه و بهداشت داخل ساختمان» طی سالهای ۷۱-۱۳۶۹ و «چدن، آهن و فولاد» طی سالهای ۷۴-۱۳۷۲ از لحاظ سهم و ارزش مقام اول را به خود اختصاص داده اند. از سال ۱۳۷۴ با توجه به راه اندازی واحدهای جدید پتروشیمی، صادرات

مواد شیمیایی و پتروشیمی از افزایش قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده‌است بطوری که در سال ۱۳۷۵ صادرات این گروه از کالاها از لحاظ سهم و ارزش در گروه کالاهای صنعتی رتبه اول را دارا بود. در سال ۱۳۷۶ صادرات مواد شیمیایی و پتروشیمی از لحاظ وزن و ارزش به ترتیب با ۲۲/۶ درصد و ۴۴/۳ درصد کاهش مواجه بود و به ۸۴۵ هزار تن و ۱۰/۱۹ میلیون دلار محدود گردید. کاهش شدید قیمت جهانی محصولات پتروشیمی در نتیجه کاهش قیمت جهانی نفت خام، عمده‌ترین علت کاهش صادرات این گروه از کالاها بوده است. در مقابل صادرات «چدن، آهن و فولاد» و «هیدروکربورهای گازی» از مهمترین کالاهای صادراتی در گروه کالاهای صنعتی بوده‌اند.

مقایسه روند صادرات کالاهای صنعتی در سالهای اخیر نشان می‌دهد که ارزش صادرات این گروه کالاها در مقایسه با سایر گروههای کالایی از افزایش بیشتری برخوردار بوده‌است. به طوری که ارزش صادرات صنعتی کشور از ابتدای برنامه اول تا کنون بالغ بر ۱۴ برابر شده‌است. بدیهی است کاهش سهم صادرات فرش در کل صادرات غیرنفتی طی سالهای اخیر در افزایش سهم صادرات کالاهای صنعتی مؤثر بوده‌است. یکی از علل افزایش صادرات صنعتی در این دوره، افزایش سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و استفاده بهتر از ظرفیتهای ایجادشده در این بخش بوده‌است که این امر به همراه اجرا و راه‌اندازی بسیاری از طرحهای بزرگ و کوچک صنعتی در دوره یادشده سبب افزایش صادرات صنعتی شده‌است. از دیگر عوامل مؤثر در افزایش صادرات صنعتی در سالهای اخیر، تأمین ارز مورد نیاز واحدهای تولیدی از طریق افزایش صادرات آنها بوده‌است. به طور کلی بایستی اشاره نمود که هرچند اتخاذ سیاستهای محدودکننده ارزی در سال ۱۳۷۴ نظیر اخذ پیمان ارزی و الزام صادرکنندگان به برگرداندن ارز حاصل از صادرات به سیستم بانکی، تثبیت نرخ خرید ارزهای صادراتی و حذف امتیازات مربوط به ارز حاصل از صادرات، منجر به کاهش ارزش صادرات غیرنفتی از جمله کالاهای صنعتی در این سال گردید ولی از سال ۱۳۷۵ تسهیلات جدیدی برای صادرکنندگان در نظر گرفته شد و سیاستهای تشویقی جهت خنثی نمودن اثرات منفی تثبیت نرخ ارز صادراتی اتخاذ گردید. وضع مقررات جدید در سال ۱۳۷۵ از جمله افزایش مهلت واریز ارز صادراتی از ۶ ماه به ۸ ماه برای فرش و از ۳ ماه به ۵ ماه برای سایر کالاها (از جمله کالاهای صنعتی)،

پرداخت جوایز ریالی به ارز حاصل از صادرات، اجازه واردات قبل از صادرات برای اقلام مورد مصرف در تولید کالاهای صادراتی و افزایش ورود کالاهای سرمایه‌ای و مواد اولیه به جای کالاهای مصرفی، سبب گردید که ارزش صادرات صنعتی در سال ۱۳۷۵ به میزان ۱۰/۷ درصد نسبت به سال ۱۳۷۴ افزایش یابد و به ۱۴۱۳/۱ میلیون دلار بالغ گردد. اتخاذ سیاستهای تشویقی جدید در سال ۱۳۷۶ نظیر افزایش مهلت واریز پیمانهای صادراتی برای کلیه صادرکنندگان به هشت ماه و مجاز بودن کلیه صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی به فروش واریزنامه در بازار بورس سبب شد که روند افزایشی صادرات کالاهای صنعتی در سال ۱۳۷۶ نیز ادامه یابد، به طوری که ارزش صادرات صنعتی کشور در سال ۱۳۷۶ به ۱۵۷۹/۸ میلیون دلار بالغ گردید.

طی دوره مورد بررسی ارزش صادرات کلوخه‌های کانی فلزی نیز کم و بیش با نوساناتی همراه بود و سهم آن در کل صادرات غیرنفتی کشور از ۲/۵ درصد در سال ۱۳۶۹ به ۱/۶ درصد در سال ۱۳۷۶ تنزل نمود.

بررسی ترکیب صادرات غیرنفتی کشور براساس نوع مصرف طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹ نشان می‌دهد که سهم کالاهای مصرفی طی سالهای مورد بررسی همواره بیش از سایر اقلام بوده است لکن علیرغم این افزایش از سهم آن در کل ارزش صادرات غیرنفتی کاسته گردیده است به طوری که سهم این گروه از کالاهای صادراتی به ترتیب از ۷۶/۲ درصد به ۵۶/۵ درصد تنزل نمود و ارزش آن از یک میلیارد دلار در سال ۱۳۶۹ به ۱۶۲۵/۴ میلیون دلار در سال ۱۳۷۶ رسید. پس از آن مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. به طوری که سهم آن از ۲۳/۴ درصد در سال ۱۳۶۹ به ۴۱/۵ درصد در سال ۱۳۷۶ بالغ گردید و از لحاظ ارزش نیز از ۳۰۶/۷ میلیون دلار به ۱۱۹۴/۱ میلیون دلار افزایش یافت. در میان گروه کالاهای صادراتی، کالاهای سرمایه‌ای که‌ترین سهم را در کل ارزش صادرات غیرنفتی کشور دارا بود به طوری که سهم آن در سال ۱۳۶۹ حدود ۰/۴ درصد بود که تا سال ۱۳۷۱ به ۲/۶ درصد افزایش یافت و پس از آن در سال ۱۳۷۶ به ۲/۰ درصد رسید.

ارزش صادرات نفتی و غیر نفتی طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹

(میلیون دلار)

۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹
۲۹.۹/۶	۳۱۱۹/۷	۳۳۵۷/۰	۶۸۳۱/۰	۳۷۴۶/۸	۲۹۸۷/۷	۲۶۳۸/۷	۱۳۱۷/۲
۱۵۴۷۱/۲	۱۹۳۷۱/۰	۱۵۱.۳/۰	۱۴۶.۳/۰	۱۴۳۳۳/۰	۱۶۸۸۰/۰	۱۶۰.۱۲/۰	۱۷۹۹۳/۰
۱۸۳۸.۸	۲۳۳۹.۷	۱۸۳۶.۰	۱۹۴۳۴/۰	۱۸.۷۹/۸	۱۹۸۱۷/۷	۱۸۶۶.۷	۱۹۳.۵/۲
جمع کل							

۱- از سال ۱۳۷۳ آمار صادرات غیر نفتی شامل صادرات برق نیز می باشد.

سهم صادرات نفتی و غیر نفتی از کل صادرات کشور

(درصد)

۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹
۱۵/۸	۱۳/۹	۱۷/۷	۲۴/۹	۲۰/۷	۱۵/۰	۱۴/۲	۶/۸
۸۴/۲	۸۶/۱	۸۲/۳	۷۵/۱	۷۹/۳	۸۵/۰	۸۵/۸	۹۳/۲
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰
جمع کل							

۱- از سال ۱۳۷۳ آمار صادرات غیر نفتی شامل صادرات برق نیز می باشد.

ارزش صادرات گمرکی کشور (بیون نفت گاز و برق)

(میلیون دلار)

۱۳۷۶		۱۳۷۵		۱۳۷۴		۱۳۷۳		۱۳۷۲		۱۳۷۱		۱۳۷۰		۱۳۶۹	
ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)	ارزش (درصد)	شهم (درصد)
۱۳۵/۷	۵۲/۰	۱۳۵/۸	۵۸/۵	۱۹۰/۱۰	۷۷/۲	۲۵۱/۱	۶۶/۸	۱۹۵/۶	۷۳/۱	۱۹۳/۶	۷۹/۱	۱۰۲۸/۴	۳۳/۴	۲۲/۴	۱۳۱/۵
۲۵/۱	۱/۵	۲۶/۸	۷/۲	۳۳/۶	۱/۰	۳۹	۱/۷	۲۱/۲	۱/۹	۵۱/۳	۲/۵	۲۲/۴	۲۲/۴	۲۲/۴	۲۲/۴
۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹	۱۳۷/۹	۵۲/۹
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

کالاهای متنی و کشاورزی
کالاهای کانی فلزی
کالاهای منسوجات
کالاهای غیره

جمع کل

ترکیب صادرات گمرکی کشور بر اساس نوع مصرف (بنزین، نفت، گاز و برقی)

(میلیون دلار)

۱۳۷۶		۱۳۷۵		۱۳۷۴		۱۳۷۳		۱۳۷۲		۱۳۷۱		۱۳۷۰		۱۳۶۹	
مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)	مبلغ (درصد)	ارزش (درصد)
۶۱/۵	۱۱۹۴/۰	۳۵/۸	۱۱۱۲/۸	۳۱/۸	۱۰۳۲/۳	۲۷/۸	۱۳۴۱/۵	۲۹/۱	۱۰۸۹/۴	۲۵/۸	۶۵۰/۵	۱۹/۴	۵۱۴/۷	۲۳/۴	۳۰۶/۷
۲/۰	۵۶/۱	۱/۸	۵۷/۰	۱/۷	۵۶/۶	۱/۵	۷۲/۵	۱/۲	۳۳/۹	۲/۶	۷۷/۸	۲/۶	۶۸/۴	۰/۳	۵/۴
۵۶/۵	۱۱۲۵/۴	۶۲/۵	۱۹۳۵/۹	۳۵/۲	۲۱۲۰/۲	۷۰/۴	۳۳۹۷/۵	۶۶/۰	۲۳۷۵/۳	۷۵/۶	۲۳۵۹/۴	۷۸/۰	۲۰۶۵/۷	۷۶/۲	۱۰۰۰/۱
۰	۰/۱	۰	۰	۱/۳	۴۰/۶	۱/۳	۱۳۸/۳	۳/۷	۱۳۸/۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۰۰/۰	۲۸۷۵/۶	۱۰۰/۰	۳۱۰۵/۷	۱۰۰/۰	۳۲۵۰/۷	۱۰۰/۰	۳۸۲۲/۵	۱۰۰/۰	۳۷۳۶/۸	۱۰۰/۰	۲۹۸۷/۷	۱۰۰/۰	۲۶۴۸/۷	۱۰۰/۰	۱۳۱۲/۲

مردان زیر کالاهای رستخدا
کالاهای سرمایه‌ای
کالاهای مصرفی
کالاهای که طبقه‌بندی نشده‌اند

ارزش صادرات گمرکی کشور (بدون نفت، گاز و برق)

(میلیون دلار)

۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹
۱۲۵/۷	۱۲۶۵/۸	۱۹۰/۱۰	۳۲۵۸/۶	۲۵۱۶/۱	۱۹۹۵/۶	۱۹۳۷/۴	۱۰۳۸/۴
۳۳۵/۷	۱۴۲/۵	۹۸۱/۱	۲۱۳۲/۹	۱۳۸۴/۰	۱۱۰۵/۶	۱۱۶۱/۲	۵۰۹/۱
۳۳۷/۵	۳۳۹/۲	۵۸۰/۰	۶۲۸/۳	۶۷۴/۵	۵۷۷/۶	۵۲۱/۶	۳۳۳/۰
۱۹۷/۳	۳۷۷/۵	۴۲۴/۷	۳۸۹/۸	۴۳۵/۰	۴۰۰/۴	۳۵۵/۶	۲۵۸/۰
۲۵/۰	۴۹/۱	۴۵/۱	۵۱/۷	۴۳/۰	۴۳/۵	۴۳/۶	۱۸۳/۴
۱۰۱/۳	۹۸/۴	۱۱۵/۰	۱۳۴/۶	۱۱۵/۰	۷۸/۰	۷۶/۶	۵۶/۸
۲۹/۵	۳۳/۸	۳۰/۶	۲۷/۵	۳۲/۴	۳۱/۱	۲۵/۳	۴۳/۵
۳۶/۲	۳۵/۸	۳۹/۶	۳۶/۷	۳۲/۰	۳۰/۰	۲۱/۴	۲۱/۹
۱/۱	۱/۷	۰/۲	۰/۵	۴/۰	۳/۶	۲/۳	۳/۶
۶/۸	۲۰/۴	۱۰/۳	۲۲/۵	۲۷/۰	۳۸/۸	۲۸/۷	۱۹/۵
۱۶/۷	۳۱/۴	۱/۲	۷/۰	۲/۵	۰/۱	۰/۰	۰/۰
۸۵/۹	۱۵۲/۶	۱۴۳/۰	۲۳۲/۶	۲۴۴/۸	۱۳۰/۸	۸۰/۳	۵۱/۰
۴۵/۱	۴۱/۸	۷۳/۴	۵۵/۹	۳۹/۰	۲۱/۲	۵۱/۳	۳۲/۳
۱۵۷۹/۸	۱۴۱۳/۱	۱۲۷۶/۳	۱۵۱۰/۰	۱۱۹۱/۷	۹۷۰/۹	۲۶۰/۰	۲۴۱/۵
۲۸۱/۳	۲۳/۷	۲۰/۳	۱۵/۰	۳/۴	۵/۶	۲/۸	۱/۶
۱۰۱/۹	۱۸۲/۸	۱۳۶/۰	۶۷/۵	۴۷/۰	۱۷/۷	۴۰/۳	۱۵/۹
۶۱/۶	۶۱/۳	۵۰/۸	۳۶/۹	۱۱/۶	۲۲/۷	۷/۱	۰/۲
۴۱/۰	۷۵/۳	۷۵/۰	۹۶/۱	۳۹/۵	۵۵/۶	۲۳/۵	۱۱/۷
۲۲/۱	۳۰/۲	۳۲/۹	۳۲/۸	۱/۲	۴/۵	۵/۲	۴/۲
۷/۴	۱۰/۶	۲۹/۳	۲۴/۱	۲۰/۴	۷۹/۶	۱۴/۹	۴/۷
۴۱/۲	۴۰/۶	۶۴/۲	۱۰۶/۸	۱۳۰/۶	۱۳۱/۶	۸۲/۸	۷۷/۳
۴۸/۳	۵۹/۱	۴۱/۶	۱۳۷/۶	۱۱۷/۰	۲۰۵/۱	۲۲۵/۹	۷۵/۲
۱۸۳/۹	۶۹/۹	۱۶۸/۹	۳۴۰/۵	۳۹۸/۸	۱۴۲/۶	۲۹/۱	۱۴/۱
۱۵۲/۱	۱۱۲/۸	۹۶/۸	۷۴/۴	۴۵/۰	۴۷/۸	۰/۰	۰/۰
۸۹۱/۴	۷۴۶/۸	۵۶۰/۸	۵۷۸/۳	۳۱۵/۲	۲۵۸/۱	۲۲۹/۴	۳۶/۶
۲۸۵/۶	۳۱۰۵/۷	۳۲۵۰/۷	۴۸۴/۵	۳۷۶/۸	۲۸۸۷/۷	۲۱۴۸/۷	۱۳۱۲/۲

کالاهاى سنتى و کشاورزى
فروش
میوه‌هاى تازه و خشک
پست و مغزپسته
کشش و مویز
انواع پوست و چرم
خاویار
روده
کبیرا
زیره
پنبه
سایر

کلیدهاى کانی فلزی
کالاهاى صنعتى
پودر لیاستونی و سابون
مواد شیمیائى و پتروشیمی
کفش
ملبوس آماده تریکو و انواع پارچه
سپان، سنگ، مصالح ساختمانى و موزائیک
وسائط نقلیه
شش مس، ورق و مفتول آن
لوازم خانه و بهداشت داخل ساختمان
چدن، آهن و فولاد
میدرکوبورهای گازی
سایر

جمع کل

ماخذ: آمار بازرگانى خارجى ایران
* از ابتدای سال ۱۳۷۲ ارزش صادرات مواد پتروشیمی از سایر کالاهاى صنعتى کسر و به سرفصل مواد شیمیائى اضافه شده است.

بررسی ترکیب واردات و صادرات برحسب کشورهای مبدأ و مقصد

طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹

طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹ عمده‌ترین طرفهای تجاری ایران کشورهای ژاپن، انگلستان، آلمان و ایتالیا بوده‌اند، به طوری که بیش از ۳۳ درصد از ارزش تجارت خارجی ایران طی سالهای مذکور با این گروه کشورها صورت گرفته است.

در سالهای ۷۶-۱۳۶۹ از نظر صادرات (شامل نفت و گاز) عمده‌ترین طرف تجاری کشور، ژاپن بود به طوری که هر ساله بیش از ۱۲ درصد از صادرات ایران به این کشور صورت گرفته است. حجم عمده‌ای از صادرات مذکور را صادرات نفت تشکیل می‌داده است. تنها در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶، کشور انگلستان با اختلاف ناچیزی در صدر کشورهای واردکننده کالا از ایران قرار گرفت. در زمینه صادرات در سالهای ۷۱-۱۳۶۹ پس از ژاپن، کشورهای انگلستان، آلمان و ایتالیا سهم عمده‌ای از صادرات کشور را به خود اختصاص داده‌اند (بیش از ۱۵ درصد) و طی سالهای ۷۲-۱۳۷۱ نیز کشورهای آمریکا، انگلستان و آلمان بیشترین سهم را داشته‌اند (بیش از ۲۴ درصد). به طور کلی طی سالهای ۷۳-۱۳۶۹ سهم کشورهای ژاپن، آلمان و ایتالیا از کل ارزش صادرات ایران (شامل نفت و گاز) دارای روند نزولی بوده، در حالیکه سهم کشورهای آمریکا، انگلستان، کره جنوبی، ترکیه، امارات متحده عربی، یونان و سنگاپور افزایش یافته است. در این میان کشور آمریکا بیشترین میزان افزایش واردات از ایران را دارا بوده، بطوریکه در سال ۱۳۷۳ با سهمی معادل ۱۳/۹۳ درصد از کل صادرات ایران در رتبه دوم قرار گرفته است. در زمینه صادرات (شامل نفت و گاز) کشورهای مذکور حدود ۶۹ درصد از کل ارزش صادرات ایران را طی سالهای ۷۳-۱۳۶۹ به خود اختصاص داده‌اند. همچنین کشورهای انگلستان، ژاپن، ایتالیا، کره جنوبی و یونان از عمده‌ترین کشورهای واردکننده کالا از ایران در سالهای ۱۳۷۴، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ بودند و سهم این گروه از کشورها در کل صادرات ایران در سالهای مذکور به ترتیب ۴۲/۱، ۵۵/۴ و ۵۳ درصد بوده است. لازم به توضیح است که صادرات ایران به کشور آمریکا با اعمال سیاستهای تحریم در سالهای ۱۳۷۴، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ با کاهش قابل

ملاحظه‌ای مواجه بود ارزش صادرات ایران (شامل نفت و گاز) به آمریکا در سالهای مذکور به ترتیب به ۳،۷۶۲ و ۴/۷ میلیون دلار محدود گردید.

در سالهای ۷۶-۱۳۶۹ از نظر توزیع جغرافیایی صادرات گمرکی کشور (بدون نفت و گاز)، آلمان در صدر کشورهای واردکننده کالا از ایران قرار داشته‌است و بطور کلی کشورهای آلمان، امارت متحده عربی و ایتالیا مجموعاً در هریک از سالهای مورد گزارش بیش از ۳۳ درصد از کل ارزش صادرات غیرنفتی ایران را به خود اختصاص داده‌اند. طی دوره مورد بررسی با توجه به گسترش روابط تجاری با کشورهای آسیای میانه نظیر آذربایجان، ترکمنستان و ازبکستان، سهم کشورهای مذکور از ارزش صادرات غیرنفتی ایران افزایش یافته، درحالیکه طی همین مدت سهم کشورهای آلمان، امارات متحده عربی و ایتالیا و ترکیه کاهش یافته‌است. ارزش صادرات غیرنفتی ایران به جمهوری آذربایجان طی سالهای ۷۶-۱۳۷۱ از افزایش قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده‌است، بطوری که در سال ۱۳۷۶ به ۱۹۴ میلیون دلار بالغ گردید و این کشور با سهمی حدود ۶/۷ درصد از کل صادرات غیرنفتی ایران در رتبه چهارم قرار گرفت.

طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹ کشور آلمان در صدر کشورهای صادرکننده کالا به ایران قرار داشت و در سالهای ۷۳-۱۳۶۹ کشورهای آلمان، ژاپن، بلژیک، امارات متحده عربی، انگلستان و فرانسه بیش از ۵۴ درصد از کل ارزش واردات کشور را به خود اختصاص داده‌اند. در سالهای ۷۵-۱۳۷۴ کشورهای آلمان، بلژیک و ژاپن سه کشور عمده صادرکننده کالا به ایران بودند و در سال ۱۳۷۶ نیز کشورهای آلمان، ژاپن، آرژانتین و ایتالیا به‌عنوان مهمترین کشورهای صادرکننده کالا به ایران بیش از ۳۰ درصد از کل ارزش واردات کشور را به خود اختصاص دادند.

در سالهای ۷۶-۱۳۶۹ بیشترین کسری تجاری ایران به آلمان تعلق داشته‌است که این کسری در سال ۱۳۶۹ معادل ۱۱۴۶/۹ میلیون دلار و در سال ۱۳۷۶ معادل ۱۴۲۶/۴ میلیون دلار بوده‌است. بیشترین کسری تجاری ایران به آلمان در سال ۱۳۷۱ و معادل ۶۱۴۴/۹ میلیون دلار بوده‌است. همچنین به جز سالهای ۱۳۶۹، ۱۳۷۲، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ که بیشترین مازاد تجاری ایران به کشورهای ژاپن و انگلستان تعلق داشته‌است، در بقیه سالهای مورد بررسی بیشترین مازاد تجاری

مربوط به کشور آمریکا بوده است که برای سالهای ۱۳۷۰، ۱۳۷۱ و ۱۳۷۳ به ترتیب معادل ۱۲۹۷/۶ میلیون دلار، ۱۳۰۴ میلیون دلار و ۲۳۶۰ میلیون دلار می باشد.

ارزش کل تجارت خارجی ایران با سایر کشورهای جهان در سال ۱۳۷۰ در بالاترین میزان طی سالهای مورد بررسی (معادل ۴۳/۹ میلیارد دلار) قرار داشت. افزایش مذکور ناشی از افزایش ارزش واردات در سال ۱۳۷۰ به میزان ۳۷/۴ درصد نسبت به سال قبل از آن بوده است. این تغییرات موجب گردید که تراز تجاری کشور در سال ۱۳۷۰ از بیشترین کسری معادل ۶/۵ میلیارد دلار برخوردار گردد. از سال ۱۳۷۳ همزمان با کاهش واردات، تراز تجاری کشور هر ساله از مازاد برخوردار بوده است که این رقم در سال ۱۳۷۵ به علت افزایش قابل ملاحظه ارزش صادرات کشور (در نتیجه افزایش قیمت جهانی نفت) به بیشترین میزان طی سالهای مورد بررسی (معادل ۷/۴ میلیارد دلار) بالغ گردید. در سال ۱۳۷۶ به علت کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی، ارزش صادرات کشور با کاهشی معادل ۱۸ درصد به ۱۸/۴ میلیارد دلار محدود گردید و مازاد تجاری کشور نیز به ۴/۳ میلیارد دلار تنزل نمود.

طی سالهای مورد بررسی از نظر توزیع جغرافیایی واردات و صادرات غیرنفتی برحسب گروه کشورها، کشورهای عضو بازار مشترک و اسکاپ بیشترین حجم مبادلات را به خود اختصاص داده اند و دو قاره اروپا و آسیا نیز مهمترین قاره های طرف مبادله با ایران بوده اند.

سهم واردات و صادرات در کل تجارت خارجی کشور طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹

(درصد)

۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۶۹
۴۳/۵	۴۰/۱	۴۱/۰	۳۹/۴	۵۱/۸	۵۳/۹	۵۷/۴	۴۸/۷	سهم واردات
۵۶/۵	۵۹/۹	۵۹/۰	۶۰/۶	۴۸/۴	۴۶/۱	۴۲/۶	۵۱/۳	سهم صادرات (سهم شامل نفت و گاز)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل تجارت خارجی

ارزش واردات و صادرات در کل تجارت خارجی کشور طی سالهای ۷۶-۱۳۶۹

(میلیون دلار)

۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۲	۱۳۶۹	
۱۴۱۲۳	۱۴۹۸۹	۱۲۷۷۶	۱۲۶۱۷	۱۹۲۸۷	۲۳۲۷۶	۲۵۱۹۰	۱۸۳۳۰	ارزش واردات (Fob)
۱۸۳۸۱	۲۲۳۹۱	۱۸۴۲۰	۱۹۴۳۴	۱۸۰۸۰	۱۹۸۶۸	۱۸۶۶۱	۱۹۳۰۵	ارزش صادرات (شامل نفت و گاز)
۳۲۵۰۴	۳۷۳۸۰	۳۱۱۳۴	۳۲۰۵۱	۳۷۳۲۷	۴۳۱۴۲	۴۳۸۵۱	۳۷۶۳۵	کل حجم تجارت
۴۲۵۸	۷۴۰۲	۵۵۸۶	۶۸۱۷	-۱۲۰۷	-۳۴۰۶	-۶۵۲۹	۹۷۵	تراز تجاری کشور

صادرات ، واردات ، کل حجم تجارت
و تراز تجاری کشور

